

VII. Kaupunginkirjasto.

Kaupunginkirjaston hallituksen kertomus vuodelta 1923¹⁾ oli seuraavansisältöinen:

Hallituksen kokoonpano. Hallitukseen kuuluivat professori A. Wallensköld puheenjohtajana, professori V. Voionmaa varapuheenjohtajana, filosofiantohotori A. H. Bergholm, professori H. Bergroth ja toimittaja E. Heinivaara.

Henkilökunta. Vuoden alussa perustettuun uuden avustavan kirjastonhoitajan virkaan, jonka haltijalla kirjaston hallituksen määräyksen mukaisesti tuli olla hyvä kirjastokokemus, laaja kirjallisuustuntemus, tyydyttävä kotimaisten kielten taito sekä akateeminen oppiarvo, valittiin tammikuun 30 p:nä Turun kaupungin kirjaston assistentti filosofiankandidaatti A. Cronwall. Neiti Cronwall astui virkaan maaliskuun 1 p:nä, mutta erosi kesäkuun 31 p:nä tultuaan valituksi Turun kaupungin kirjaston varakirjastonhoitajaksi. Hänen sijalleen tuli Porvoon kaupungin kirjaston hoitaja, lehtori G. A. Dahl, joka jo toukokuun 28 p:nä oli nimitetty virkaan. Filosofiankandidaatti T. Gripenbergin erottua avoimeksi joutuneeseen pääkirjaston opintosalin ylempää palkkaluokkaa olevaan amanuenssivirkaan otettiin tammikuun 12 p:nä Kallion haarakirjaston alemman palkkaluokan amanuenssi M. Koskimies (Forsman), jonka entisen viran haltijaksi nimitettiin maaliskuun 10 p:nä ylimääräinen apulainen rouva S. Sivé. Kallion haarakirjaston ylempään palkkaluokan amanuenssi A. Roschier kuoli joulukuun 27 p:nä.

Olosuhteet erittäinkin pääkirjastossa olivat melkoisten muutosten alaisia. Lisärakennustyö, joka keskeytyksin ja melko hitaasti edistyen on jatkunut vuoden 1922 kesäkuusta alkaen, oli vuoden vaihteessa sikäli valmistunut, että vain lasten ja nuorison lainaussalin sekä lukusalin puhdistus- ja sisustustyöt olivat suorittamatta. Rakennustöiden ja kirjavaraston siirron vuoksi olivat eräät pääkirjaston osastot jonkun aikaa suljettuina. Lokakuun lopulla ja marraskuun alussa järjestettiin suurin osa lainausosaston ruotsalaista ja ulkomaista kirjallisuutta »avoimille hyllyille», joten yleisö sai vapaan pääsyn kirjahyllyjen ääreen. Tämän uudistuksen toteuttamiseksi jaettiin vuoden kuluessa kirjavarasto, joka aikaisemmin oli ollut järjestettynä 10 kirjallisuusosastoon, lukuisiin aineryhmiin — kaikkiaan niitä oli 135 — ja kirjat varustettiin erityisillä järjestysmerkeillä. Vuoden lopulla olivat »avohylly»-järjestelyä koskevat valmistelutyöt suoritettut loppuun pääkirjaston suomalaisella lainausosastolla, mutta uudistuksen toimeenpaneminen siirtyi uudenvuoden alkuun. Myöskin lasten ja nuorison lainausosastolla oli esityöt saatu suurelta osalta val-

¹⁾ Kertomukseen liittyvät taulukkotiedot lainausliikkeestä sekä käynneistä luku-
saleissa ovat julkaistuina Helsingin kaupungin tilastollisessa vuosikirjassa vuodelta 1924.

miiksi. — Täydellinen sanakirjaluettelo tekijä-, nimike- ja asiakortteineen Kallion haarakirjaston suomenkielisistä kirjoista valmistui vuoden kuluessa ja asetettiin yleisön käytettäväksi.

Kordelinin rahaston hallitus päätti vuosikokouksessaan tilata taiteilijoilta E. Snellmanilta ja O. Paatelalta Kallion haarakirjaston talon freskomaalausluonnokset ja myönsi tarkoitukseen 30,000 markkaa. Amanuenssi I. Hellström lahjoitti pääkirjaston yleiseen lukusaliin Runebergin ja Topeliuksen rintakuvat. Kallion haarakirjaston lasten lukusaliin antoi avustava kirjastonhoitaja G. A. Dahl lahjana kenraali v. Döbelniä esittävän etsauksen.

Teollisuusseutujen evankelioimisessa toimeenpani kirjaston hallituksen luvalla kevatlukukaudella satu-iltoja lapsille Kallion haarakirjastossa.

Lainausliike. Lainaaminen oli vilkasta, vaikka pääkirjaston uudestirakentaminen tuotti haittaa toiminnalle; kuitenkin melkoista vähemmän kuin lähinnä edellisenä vuonna. Kallion haarakirjastossa väheni kirjallisuuden lainaus, mutta tätä on pidettävä luonnollisena vastavaikutuksena sen erikoisen suuren lisääntymisen jälkeen, joka siellä on ollut havaittavissa monen edellisen vuoden kuluessa.

Pääkirjaston lainausosastot pidettiin yleisölle avoimina 344 päivää lukuunottamatta ruotsalaisen ja ulkomaisen kirjallisuuden osastoa, joka oli 17 päivää suljettuna (lokak. 22 p:stä—marrask. 7 p:ään). Kallion haarakirjastossa oli lainausosasto niinkään avoimena 344 päivää, Töölön haarakirjastossa 303 ja Hermannin haarakirjastossa 299 päivää. Vuonna 1922 oli lainauspäivien lukumäärä pääkirjastossa 287, Kallion haarakirjastossa 342 sekä Töölön ja Hermannin haarakirjastossa 303.

Kirjalainojen määrä vuosina 1923 ja 1922 oli seuraava:

	1923.	1922.
Pääkirjastossa	340,168	314,532
Kallion haarakirjastossa	196,427	213,453
Töölön »	29,570	29,504
Hermannin »	27,501	25,454
	Yhteensä 593,666	582,943

Lainain keskimäärä lainauspäivää kohti oli pääkirjastossa 989 (1,096 v. 1922), Kallion haarakirjastossa 571 (624 v. 1922), Töölön haarakirjastossa 97 (97 v. 1922) ja Hermannin haarakirjastossa 92 (84 v. 1922) eli yhteensä 1,749 (1,901 v. 1922). Suurin määrä päivässä annettuja kirjainojoja oli 3,840.

Aikuisille sekä lapsille ja nuorisolle annettujen kirjalainojen välinen suhde käy selville seuraavasta taulusta:

	Kirjalainoja aikuisille.		Kirjalainoja lapsille.		Yhteensä.	
	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.		
Pääkirjasto	228,548	67.2	111,620	32.8	340,168	
Kallion haarakirjasto	107,093	54.5	89,334	45.5	196,427	
Töölön »	14,309	48.4	15,261	51.6	29,570	
Hermannin »	10,756	39.1	16,745	60.9	27,501	
	Yhteensä	360,706	60.8	232,960	39.2	593,666

Vuonna 1922 oli aikuisille annettujen kirjalainojen prosenttiluku 58.6. Aikuisten ottamat kirjalainat lisääntyivät siis huomattavasti, kun taas lapsille ja nuorisolle annetut lainat jonkun verran vähentyivät.

Erikielisen kirjallisuuden lainausta valaisee seuraava taulu:

	Suomenkielinen kirjallisuus.		Skandinaavinen kirjallisuus.		Saksan-, ranskan- ja englanninkiel. kirjallisuus.		Yhteensä.
	Absoluutt. luku.	0/0.	Absoluutt. luku.	0/0.	Absoluutt. luku.	0/0.	
Pääkirjasto	149,763	44.0	182,777	53.7	7,628	2.3	340,168
Kallion haarakirjasto	156,722	79.8	39,705	20.2	—	—	196,427
Töölön »	16,697	56.5	12,873	43.5	—	—	29,570
Hermannin »	17,333	63.0	10,168	37.0	—	—	27,501
Yhteensä	340,515	57.4	245,523	41.3	7,628	1.3	593,666

Verrattaessa näitä tietoja vuonna 1922 vallinneeseen suhteeseen, jolloin kaikilla lainausosastoilla lainaksi annettujen suomenkielisten kirjain prosenttiluku oli 58.2, skandinaavisten 40.6 ja muunkielisten 1.2, käy selville, että eri kieliryhmistä annettujen kirjalainojen välinen suhde on vähäisessä määrin muuttunut skandinaavisen kirjallisuuden lainauksen eduksi.

Kertomus- ja romaanikirjallisuuden sekä muun kirjallisuuden lainauksen välistä suhdetta valaisee seuraava taulu, jossa myös on otettu huomioon vanhemmille ja nuoremmille henkilöille annettujen lainain välinen ero.

	Kirjalainoja aikuisille.				Kirjalainoja lapsille ja nuorisolle.				Kaikki kirjallinat.			
	Romaanikirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Kertomuskirjallisuus.		Muu kirjallisuus.		Romaani- ja kertomuskirjallisuus.		Muu kirjallisuus.	
	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.	Luku.	0/0.
Pääkirjasto	151,607	66.3	76,941	33.7	78,816	70.6	32,804	29.4	230,423	67.7	109,745	32.3
Kallion haarakirjasto	71,406	66.7	35,687	33.3	67,017	75.0	22,317	25.0	138,423	70.5	58,004	29.5
Töölön haarakirjasto	10,891	76.1	3,418	23.9	12,514	82.0	2,747	18.0	23,405	79.2	6,165	20.8
Hermannin haarakirjasto	7,635	71.0	3,121	29.0	13,378	79.9	3,367	20.1	21,013	76.4	6,488	23.6
Yhteensä	241,539	67.0	119,167	33.0	171,725	73.7	61,235	26.3	413,264	69.6	180,402	30.4

Verrattaessa näitä tietoja vuonna 1922 vallinneeseen suhteeseen, jolloin kaikkiaan 69.8 % kirjallinoista oli romaanikirjallisuutta ja 30.2 % tietokirjallisuutta, käy selville, että tietokirjallisuuden lainaus on, vaikkapa vain vähäisessä määrin, lisääntynyt. Lisäys on havaittavissa varsinkin lapsille ja nuorisolle annetun kirjallisuuden lainauksessa: 26.3 % tietokirjallisuutta (25.1 % v. 1922).

Kirjavaraston eri osastoilta lainattujen niteiden luku pääkirjastossa ja haarakirjastoissa käy selville seuraavasta yhdistelmästä:

	Pääkirjasto.	Kallion haarakirjasto.	Töölön haarakirjasto.	Hermannin haarakirjasto.	Yhteensä.	%.
I. Uskontoa	3,126	843	57	99	4,125	0.7
II. Historiaa ja elämäkertoja	28,800	16,651	1,995	1,967	49,413	8.3
III. Maantietoa, matka- ja kansanelämäkuvauksia	17,213	10,831	1,395	1,224	30,663	5.2
IV. Romaaneja, kertomuksia ja satuja	230,423	138,423	23,405	21,013	413,264	69.6
V. Runoja, näytelmiä, kirjallisuuden, tieteen- ja taiteenhistoriaa ..	21,062	12,329	1,385	1,633	36,409	6.1
VI. Terveys- ja laskento-oppia, luonnontiedettä, tähtitiedettä, matematiikkaa ja teknologiaa	16,796	8,279	598	727	26,400	4.5
VII. Oikeus- ja valtiotiedettä, yhteiskunnallisia kysymyksiä ja taloutta	5,875	2,312	115	205	8,507	1.4
VIII. Kielitiedettä	3,748	1,083	127	129	5,087	0.9
IX. Filosofiaa, siveysoppia, kasvatusta, urheilua ja muita sekalaisia aineita	13,125	5,676	493	504	19,798	3.3
Yhteensä	340,168	196,427	29,570	27,501	593,666	100.0

Vertailu vuoden 1922 tilastoon osoittaa, että kirjallisuusosastoilta I, III, VI ja VIII annetut lainat ovat suhteellisesti lisääntyneet, jota vastoin osastoilta II, IV ja V annetut lainat ovat suhteellisesti vähentyneet, mutta VII ja IX osastoon kuuluvien kirjalainojen prosenttiluku on pysynyt muuttumattomana.

Kirjakokoelmia annettiin lainaksi Bengtsärin kasvatuslaitokseen, Fylgian lomakotiin sekä Finnsin, Malmin ja Järvenpään kesäsiirtoloihin.

Vuoden kuluessa annetuista lainoista on 162 palauttamatta; näistä on 115 lainattu pääkirjastosta, 39 Kallion haarakirjastosta, 7 Töölön ja 1 Hermannin haarakirjastosta.

Vuosina 1912—23 on 81,612 henkilöä kirjoittautunut lainaajaksi kirjastoon; näistä 5,689 viimeksi mainittuna vuonna. Lainausoikeuttaan on vuonna 1923 käyttänyt 25,476. Seuraava taulu esittää lainaajia koskevia tietoja:

	Miehiä.			Naisia.			Lapsia ja nuoria.			Kaikkien kaikkiaan.
	Ruuhkilis-työn tekij.	Muita.	Yhteensä.	Ruuhkilis-työn tekij.	Muita.	Yhteensä.	Pojkia.	Tyttöjä.	Yhteensä.	
<i>Suomenkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,569	1,088	2,657	1,138	1,176	2,314	1,284	538	1,822	6,793
Kallion haarakirjasto ..	1,275	522	1,797	1,030	634	1,664	1,253	837	2,090	5,551
Töölön » ..	112	52	164	103	72	175	226	115	341	680
Hermannin » ..	136	15	151	90	21	111	232	127	359	621
Yhteensä	3,092	1,677	4,769	2,361	1,903	4,264	2,995	1,617	4,612	13,645
<i>Ruotsinkielisiä lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	1,476	1,980	3,456	1,363	2,890	4,253	1,065	688	1,753	9,462
Kallion haarakirjasto ..	252	221	473	203	304	507	307	201	508	1,488
Töölön » ..	83	48	131	60	86	146	133	110	243	520
Hermannin » ..	63	20	83	57	27	84	98	96	194	361
Yhteensä	1,874	2,269	4,143	1,683	3,307	4,990	1,603	1,095	2,698	11,831
<i>Kaikkiaan lainaajia.</i>										
Pääkirjasto	3,045	3,068	6,113	2,501	4,066	6,567	2,349	1,226	3,575	16,255
Kallion haarakirjasto ..	1,527	743	2,270	1,233	938	2,171	1,560	1,038	2,598	7,039
Töölön » ..	195	100	295	163	158	321	359	225	584	1,200
Hermannin » ..	199	35	234	147	48	195	330	223	553	982
Yhteensä	4,966	3,946	8,912	4,044	5,210	9,254	4,598	2,712	7,310	25,476

Vanhempien lainaajien luku lisääntyi vuoden kuluessa, jota vastoin nuorempien lainaajien luku hiukan vähentyi. Pääasiallisesti suomenkielistä kirjallisuutta lainanneiden ja enimmäkseen ruotsalaista ja ulkomaista kirjallisuutta lainanneiden henkilöiden välinen suhde pysyi melkein ennallaan. Niiden lainaajien lukumäärä, jotka eivät ole ruumiillisen työn tekijöitä, lisääntyi huomattavasti.

Lainausääntöihin tehtiin vuoden alussa sellainen muutos, että lainaamisoikeuden saamiseen vaadittava vakuus täysi-ikäiseltä henkilöltä, joka ei suorita kaupungille veroa, korotettiin 10:stä 20:een markkaan.

Lukusalit. Pääkirjaston lukusalit olivat kaikki, lukuunottamatta lasten lukusalia, rakennustöiden takia suljettuina pitemmän tai lyhyemmän ajan. Opintosali oli avoinna 338, yleinen lukusali 269, sanomalehtisali 317 ja lasten lukusali 344 päivää. Sanomalehdet, jotka aikaisemmin olivat yleisön luettavina kahdessa eri huoneessa, toisessa suomen-, toisessa ruotsinkieliset lehdet, olivat esillä samassa yhteisessä lukusalissa, jonne johtaa eri käytävä kadulta.

Kallion haarakirjaston aikuisten lukusali oli avoinna 355, sanomalehtisali 356 ja lasten lukusali 342 päivää. Töölön haarakirjaston lukuhuone oli yleisölle avoinna 356 ja Hermannin haarakirjaston 351 päivää. Kaupungin eteläosaan sijoitettu lukuhuoneisto, joka kesäkuun alussa muutettiin Tehtaankadun 36:sta Perämiehenkadun 15:een, oli vuoden kuluessa avoinna 351 päivää.

Lukusalikäynnit, jotka ovat, kuten edellisinäkin vuosina, lasketut ainoastaan pääkirjastossa ja Kallion haarakirjastossa, käyvät selville seuraavasta:

<i>Pääkirjasto.</i>		<i>Kallion haarakirjasto.</i>	
Opintosali	13,827	Aikuisten lukusali	37,147
Yleinen lukusali	30,153	Lasten »	80,979
Lasten »	13,192	Sanomalehtisali	134,502
Sanomalehtihuoneet	211,692		
	<u>Yhteensä 268,864</u>		<u>Yhteensä 252,628</u>

Edellisenä vuonna oli lukusalikäyntejä kaikkiaan pääkirjastossa 304,421 ja Kallion haarakirjastossa 243,153.

Lukusalikäyntien päivittäinen keskimäärä oli pääkirjastossa 859, oltuaan 1,173 vuonna 1922 ja Kallion haarakirjastossa 720, oltuaan 696 vuonna 1922.

Töölön ja Hermannin haarakirjastojen lukuhuoneissa, joissa käynnit on osan vuotta merkitty muistiin, voidaan päivittäisten lukusalikäyntien keskimäärä arvioida ensinmainitussa haarakirjastossa noin 190 ja viimeainitussa noin 110.

Pääkirjaston lukusaleissa ja sanomalehtihuoneissa oli yleisön käytettävänä 200 aikakauslehteä (251 kpl.) ja 65 sanomalehteä (85 kpl.), Kallion haarakirjastossa 76 aikakauslehteä (99 kpl.) ja 33 sanomalehteä (43 kpl.), Töölön haarakirjastossa 31 aikakauslehteä (32 kpl.) ja 16 sanomalehteä (19 kpl.), Hermannin haarakirjastossa 25 aikakauslehteä (1 kpl. kutakin) ja 15 sanomalehteä (16 kpl.) sekä Tehtaankadun — myöhemmin Perämiehenkadun — lukuhuoneistossa 30 aikakauslehteä (31 kpl.) ja 16 sanomalehteä (21 kpl.).

Kirjavarasto käsitti tammikuun 1 p:nä 1923 109,114 nidettä. Vuoden varrella poistettiin luetteloista 3,886 ja hankittiin 9,922 uutta nidettä, niin että kirjavarasto joulukuun 31 p:nä käsitti 115,150 nidettä. Lisäys, 6,036 nidosta, on suurempi kuin lähinnä edellisenä vuonna, jolloin se oli 5,515 nidettä.

Kirjalahjoja ovat kirjastolle antaneet seuraavat henkilöt ja yhtiöt: kirjailija W. Bartlett, rouva M. Bodéchon, rouva G. Collan, avustava kirjaston-

hoitaja G. Dahl, kirjansitoja O. Granbohm, haarakirjastonhoitaja E. Grönroos, professori J. Hagelstam, professori Y. Hirn, filosofiantohtori F. Hjelmqvist, neiti E. Inberg, herra F. Kesseldorff, amanuessi M. Koskimies, amanuessi E. Kytömaa, neiti K. Kytömaa, filosofiantohtori F. Lindström, kaupungin-insinööri A. Linnavuori, kustannusosakeyhtiö Otava, Puolan tšekäläinen lähetystö, »Pro jure nationum»-yhdistys Suomessa, rehtori J. Pählman (opetusministeriön kautta), Ranskan Helsingissä oleva ministeri A. Ribot, amanuessi A. Roschier, herra M. Rooth, amanuessi E. Salovius, rouva J. Schoultz, Töölön sokeritehdas o. y., rouva M. Welle, neiti E. Wolanen, Ranskan Helsingissä oleva meriattasea P. d'Ythurbide sekä Suomen Berlinissä oleva sanomalehtiattasea J. Öhquist.

Kirjasto sai myöskin korvauksetta vastaanottaa julkaisuja, joita olivat toimittaneet Aarhusin valtionkirjasto, Deichmanin kirjasto Kristianiassa, »Finlandia» o. y. kansainvälistä matkailijaliikennettä varten, Helsingin kaupungin tilastokonttori, Helsingin säästöpankki, Hydrografinen toimisto, Kauppa- ja teollisuushallitus, Keskinäinen henkivakuutusyhtiö Suomi, Osuusliike Elanto, Pelastusarmeija, Postihallitus, Postisäästöpankkihallitus, Ruotsalainen kirjallisuudenseura, Societas pro fauna et flora fennica, Suomen pankki, Suomen puuhiomoyhdistys, Tampereen kaupungin rahatoimikamari, Tukholman työläiskirjasto, Turun kaupungin rahatoimikamari, Turun suomalainen yliopisto, Valtioneuvoston julkaisuvarasto, Viipurin kaupunginkirjasto sekä seuraavien aikakaus- ja sanomalehtien toimitukset: »Agros», »Autuus pakanoille», »Barnens missionstidning», »Den lilla djurvännan», »Der neue kurs», »Die Freiwirtschaft», »Finlands sjöfart — Suomen merenkulku», »Finnish export-journal», »Hufvudstadsbladet», »Kirja», »Kirjatyö», »Kurikka», »Labor», »Lasten lähetyslehti», »Missionstidning för Finland», »Mondo», »Nuorison ystävä», »Pieni eläinystävä», »Sanomia armosta», »Sosiaalinen aikakauskirja», »Suomen lähetysseurien», »Teollisuuslehti», »Tuulispää» ja »Ungdomsvännan».

Painosta julkaistiin vuonna 1922 kirjastoon hankitun suomenkielisen kirjallisuuden luettelo, vastaava ruotsalaisen ja ulkomaisen kirjallisuuden luettelo sekä kertomus kirjaston toiminnasta vuonna 1922.

Tulot. 34,458 tapauksessa velvoitettiin lainanottaja suorittamaan sakkoja, joita kertyi kaikkiaan 22,781:40 markkaa. 2,678 suomenkielistä luetteloa myytiin yhteensä 3,089:55 markasta, 2,284 ruotsinkielistä luetteloa 2,347:35 markasta ja 5 vieraskielisen kirjallisuuden luetteloa 50 pennistä, ja kuoleutuneista väkijäsenistä kertyi 3,278 markkaa. Vanhojen sanomalehtien y. m. myynnistä kertyi 3,987:64 markkaa. Tuloja oli kaikkiaan 35,484:44 markkaa.

Kadonneitten ja vahingoittuneiden kirjain korvausrahoja kertyi 3,843:23 markkaa. Näillä varoilla ostettiin kirjallisuutta 3,785:15 markan arvosta.

*Menot*¹⁾. Kirjaston menot ilmenevät seuraavasta yhdistelmästä, johon myös on otettu laitokselle myönnetyt määrärahat.

¹⁾ Tähän laskelmaan eivät sisälly kirjastorakennusten laajentamisesta, kunnossapidosta ja palovakuutuksesta aiheutuneet kulut.

	Määrärahat, Smk.	Menot, Smk.
Palkat ja palkkiot	1,039,980: —	991,320: —
Kirjallisuus	210,000: —	209,991: 16
Sitomis- ja painatuskulut	161,998: 80	161,998: 80
Kalusto	40,000: —	40,000: —
Vuokrat	29,000: —	27,960: —
Lämmitys ja valaistus	143,500: —	136,313: 86
Puhtaanapito ja vedenkulutus	12,540: —	12,488: 04
Erinäisiä menoja	19,984: 75	19,984: 75
	<hr/>	<hr/>
Yhteensä	1,657,003: 55	1,600,056: 61